

Pedres a la tartera

50 VEUS COMMEMOREN
EL TRENTÈ ANIVERSARI DE LA
NOVEL·LA DE MARIA BARBAL

PEP ALBANELL · XAVIER ALBERTI · MARTA ALÓS · ROSA ARDID · CARMÉ ARENAS · JOSEP M. BENET I JORNET
LAURA BORRAS · DENISE BOYER · ALEX BROCH · BERTA BRUNA · NÚRIA CABRÉ · ROSER CAMINALS
JOAQUIM CARBÓ · JAUME CELA · ANNE CHARLON · PEP COLL · ROSA FABREGAT · MARCEL FITÉ · ANGELS FRANCÉS
MONTSERRAT GATELL · ISIDRE GRAU · JOAN JOSEP ISERN · ALBERT JANÉ · DOLORS JUANOLA · ANDREU LONCA
GINA MANERI · AUREA MARQUEZ · VÍCTOR MARTÍNEZ-GIL · ANNA MINARRO · JORDI MIR · HEIKE NOTTEBAUM
LUCIA PALACIOS · EVA PIQUER · DIETMAR POST · ELVIRA PRADO · MONTSERRAT PRUDON · PATRIZIO RIGOBON
EMILI ROSALES · MARC RÓSICH · MARINA ROSSELL · RICARD RUIZ · ANNA SÀEZ · TONI SALA · CARMÉ SOLÉ
VENDRELL · SILVIA SOLER · RAMON SOLSONA · JAUME SUBIRANA · ENRIC SULLÀ · JOSEP M. TERRICABRAS
MONTSE TORRA · ANTONIA VICENS · ALBERT VILLARÓ

ÍNDEX

- 4 **La literatura, una
arma transformadora**
Carme Arenas

AB

- 9 Pep Albanell
11 Xavier Albertí
13 Marta Alòs
16 Rosa Ardid
20 Carme Arenas
23 Josep M. Benet i Jornet
25 Laura Borràs
28 Denise Boyer
31 Àlex Broch
34 Berta Bruna

CDEF

- 38 Núria Cabré
40 Roser Caminals
43 Joaquim Carbó
46 Jaume Cela
49 Anne Charlon
52 Pep Coll
56 Rosa Fabregat
58 Marcel Fité
61 M. Àngels Francés

GHIJKLM

- 66 Montserrat Gatell
69 Isidre Grau
72 Joan Josep Isern
75 Albert Jané
79 Dolors Juanola
i Montserrat Torra
82 Andreu Loncà
86 Gina Maneri
89 Àurea Márquez
91 Víctor Martínez-Gil
94 Anna Miñarro
97 Jordi Mir

NOPQR

- 102 Heike Nottebaum
105 Lucía Palacios
i Dietmar Post
109 Eva Piquer
111 Elvira Prado-Fabregat
113 Montserrat Prudon-Moral
116 Patrizio Rigobon
119 Emili Rosales
121 Marc Rosich
125 Marina Rossell
126 Ricard Ruiz

STUVWXYZ

- 130 Anna Sàez
133 Toni Sala
135 Sílvia Soler
138 Carme Solé Vendrell
142 Ramon Solsona
145 Jaume Subirana
148 Enric Sullà
151 Josep M. Terricabras
154 Antònia Vicens
156 Albert Villaró

Maria Barbal a Washington

QUAN UN COMPANYY meu de la universitat em va demanar a finals del 2010 si volia presentar l'obra de Maria Barbal (i *Pedra de tartera* en concret, que llavors acabava de ser traduïda a l'italià)¹ en dues circumstàncies públiques, no havia llegit cap llibre de l'escriptora trempolina, encara que tenia informació crítica sobre la seva obra. Les dues circumstàncies, a més a més, eren ben diferents: la primera, un cercle de lectores d'un poble de la província de Venècia (Spinea), sense la participació directa de l'escriptora; l'altra, amb ella, a la mateixa capital, en un teatre i en el context molt internacional d'un festival que es deia (i es diu) Incroci di civiltà, una de les més importants trobades literàries que hi ha a Itàlia, dedicada a les literatures estrangeres. El festival té, a més a més, un especial interès a representar totes les literatures, com la catalana, que tenen una individualitat pròpia molt forta que als lectors estangers a vegades els costa d'entendre. Amb el temps que tenia per preparar aquelles trobades i l'entrevista amb l'autora que es faria a Venècia amb el públic d'Incroci di civiltà vaig encetar la lectura de *Pedra de tartera*. Vaig connectar de seguida amb la seva obra i vaig començar llegint les altres dues novel·les del Cicle de Pallars (*Mel i metzines* i *Càmfora*), *País íntim* i *La pressa del temps*, a més d'alguns articles apareguts a la premsa que contribueixen a precisar la seva talla narrativa i, hi afegiria, moral que l'obra

1. *Come pietra che rotola*, trad. de Gina Maneri, Milano, Marcos y Marcos, 2010, pàg. 151.

que aquí se celebra representa d'una manera immillorable. I, per tal d'entendre-ho millor, resulta imprescindible considerar la capacitat que aquesta obra i la seva autora tenen, connectant, com deia, directament amb els lectors, de qualsevol lloc i –pensant en el futur– de qualsevol època. «Directament» vol dir, i això és fonamental, que la novel·la pot entrar a l'ànima de cadascú sense cap mediació que la «interpreti» o l'«expliqui». I això ho vaig veure tot discutint públicament amb el grup de lectores que, molt engrescades, em feien veure els milers d'aspectes amagats i ben clars a la vegada que hi ha a *Pedra de tartera*. Moltes potser pensaven, flaubertianament, «Conxa c'est moi», però a la vegada anaven molt més enllà de l'aspecte «autobiogràfic» i entreveïen a l'obra l'element universal que hi havia darrere de cadascun dels personatges i que es relacionava amb el propi lloc i la pròpia gent dels lectors, molt diferent del Pirineu català, real o imaginari, de l'escriptora. Aquell grup era un exemple d'aquella «comunitat ermeneutica», que en diu Romano Luperini, on «un testo letterario offre l'esperienza dello spessore e della pluralità dei significati, e insegna così che la verità è relativa, storica, processuale: un percorso interdialogico che avviene attraverso il contributo di tutti».² Encara que hi ha una realitat històrica molt concreta a *Pedra de tartera*, i fins i tot una veritat narrativa força evident, nogensmenys deixa total llibertat al lector (i sobretot a la lectora) a l'hora d'esbrinar un significat individual entenedor que no prescindeixi d'aquesta veritat. «Dopo aver letto il libro ho avuto l'impressione di conoscere da sempre Conxa e... anche la scrittrice!», em va dir una senyora entusiasta del llibre que li havien recomanat llegir. Un «horitzó d'espera» comú que eixampla el cercle dels lectors de la «comunitat hermenèutica» molt més enllà del món que ha engendrat la novel·la. Aquesta capacitat, no

2. R. Luperini, *Insegnare letteratura oggi*, San Cesario di Lecce, Manni editore, 2013, 5a, pàg. 93.

gens comuna, de «connexió directa» no té tan sols a veure amb una «universalitat» d'allò que es narra, dels fets, dels personatges en general, sinó amb la qualitat moral de la protagonista, Conxa, que esdevé quasi una heroïna de la normalitat i una utopista del realisme, amb la humilitat dels desconeguts. Darrere aquest i d'altres personatges hi ha una escriptora que escriu silenciosament, amb un silenci i una discreció totals que arriben a dominar el soroll, quasi sempre excessiu, de la contemporaneïtat. Mentre em trobava el mes de març del 2014 al cementiri de Harlington, prop de la ciutat de Washington, davant la tomba del president John Fitzgerald Kennedy, vaig pensar en un capítol de *Càmfora* («22 de novembre de 1963») on el protagonista escolta la notícia del «magnicidi» des de la «petitesa» de la seva condició de vigilant d'un garatge. Crec que Maria Barbal, amb tots els seus personatges a partir de la Conxa, dona també una veu i una història als que no tenen ni veu ni història, segons ha escrit Walter Benjamin: «És tasca més àrdua honrar la memòria dels éssers anònims que la de les persones cèlebres. La construcció històrica està consagrada a la memòria dels que no tenen nom».³ I la construcció literària de Maria Barbal els ha honrat tot donant-los consistència humana.

PATRIZIO RIGOBON

Universitat Ca' Foscari de Venècia

3. Vegeu, en italià: W. Benjamin, *Sul concetto di storia*, Torí, Einaudi, 1997, pàg. XIX-342.

El temps de Pedra de tartera

UN DELS ELEMENTS més fascinants de la concepció novel·lística de *Pedra de tartera* és l'ús del temps. La Maria Barbal mostra un domini extraordinari de la flexibilitat o de la subjectivitat en el temps del relat i dels personatges, una habilitat que situa la novel·la en unes coordenades gairebé poètiques.

És cert que en poques pàgines transcorren unes quantes dècades, i que alguns fets transcendents en la història del país queden plasmats a la novel·la en només unes poques línies; ara, quina potència expressiva!, quina capacitat per carregar de significat i d'intensitat les paraules, la informació. Perquè, d'altra banda, allò que caracteritza *Pedra de tartera* és la força evocativa, a l'altre extrem del que dèiem abans: és a dir, la capacitat de magnificar, explorar i plasmar alguns fets o algunes sensacions que en el seu moment van colpir la Conxa, li van canviar la vida. Aquest zoom tan ben calibrat per la Maria Barbal: amplia la imatge quan es refereix a la vida interior de la Conxa (el desplaçament, l'amor, els fills, la soledat, la por, la pèrdua...), i la redueix quan amb dues pinzellades n'hi ha prou per situar-nos en la història del país, en el context.

Naturalment, el que recordem de *Pedra de tartera*, el que ens acompanya durant anys –val a dir-ho ara que en fa trenta de la publicació– quan ja n'hem oblidat l'argument, és la interioritat de la Conxa, el seu cor adolorit, la sensació d'haver estat sempre arrossegada pels esdeveniments, el desemparament, la por. Sabem qui és la Conxa, la coneixem, sabem com és.

La prosa de Maria Barbal és precisa, sòbria, despullada de qualsevol artifici narratiu; la calidesa dels seus personatges matisa l'estil depurat i essencial de l'autora, que sens dubte l'ha convertida en una referència obligada de la novel·lística catalana actual.

Hem volgut commemorar amb aquest volum els trenta anys de *Pedra de tartera* amb cinquanta veus de lectors del món de la cultura, de l'acadèmia, traductors de l'obra, amics de l'autora, que reflecteixen la seva experiència i corroboren, en paraules de Carme Arenas, «el poder indiscutible de la bona literatura que ens deixa "tocats" per sempre».

MARIA BARBAL

**Pedra
de tartera
30 anys**

Columna